

REHBERLİK (3)

EĞİTİMDE REHBERLİK HİZMETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ KUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMLARI

Okul rehberlik ve psikolojik danışma programları hazırlanırken "işlevsel, esnek, geçerli, ekonomik ve kullanışlı" olmasına dikkat etmek gerekir. Hizmetlere temel olarak gelişimsel model ele alınmalıdır. Okul rehberlik ve psikolojik danışma programları "öğrenci ihtiyaçları, okulun türü, çevre koşulları ve yürütecek personelin özellikleri dikkate alınarak ilgililerin katılımıyla planlanır.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma programlarının değerlendirilmesi için program hedeflerinin;

- somut, açık bir şekilde yazılmamış olması,
- hedeflere ulaşmanın zaman alıcı olması,
- hedeflere ulaşmada ailevi, eğitsel, ve toplumsal değişkenlerin etkili olması,
- değerlendirme çalışmaları yapacak uzman personel, araç-gereç eksikliği gibi nedenlerden ötürü güçlükler yaşanmaktadır.

Bunların yaşanmaması için;

- hedeflerin somut olması,
- değerlendirme için geçerli ve güvenilir ölçütler seçilmesi,
- psikolojik danışmanların zaman ve enerjilerinin bir kısmını değerlendirme çalışmalarına ayırmaları gerekmektedir.

Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli

Son yıllarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin, önleyici ve gelişimsel rehberlik anlayışına göre ele alındığı bilinmektedir. Öğrencilerin her gelişim döneminde gerçekleştirmesi gereken belli gelişim görevleri vardır. Öğrencilerden bu görevleri yerine getirerek bir sonraki döneme geçmesi beklenir. Gelişimsel rehberlik hizmetleri öğrencinin gelişimsel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurularak bu temel üzerine kurulur.

Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli İlkeleri

- PDR hizmetleri sadece sorun yaşayan öğrencilere değil, tüm öğrencilere yöneliktir.
- Gelişimsel rehberlik anlayışı organize ve planlı bir müfredatı gerektirir.
- Gelişimsel rehberlik anlayışıyla hazırlanan programlar farklı yaşlardaki öğrencilerin düzeylerine göre ardışıklık özelliği gösterir ve esnek bir yapıya sahiptir.
- Gelişimsel rehberlik, okuldaki eğitim süreçleri bütününe tamamlayıcı bir parçasıdır ve PDR programı akademik programlarla bağlantılı ve etkileşim halindedir.
- PDR programlarından istenen verimin alınabilmesi için okuldaki tüm personelin katılımı ve iş birliği gerekmektedir.

-PDR programları danışma, değerlendirme ve grup rehberliği servislerini doğrudan; konsültasyon hizmetini de dolaylı olarak içerir.

-PDR programları öğrencilerin bilişsel ve duygusal gelişimlerine yardım edecek biçimde düzenlenmelidir.

-Gelişimsel rehberlik, öğrencilerin kişisel gelişimleri ve bireysel potansiyelleri üzerine odaklanmıştır. Ancak bu, akademik başarının göz ardı edildiği anlamına gelmez.

-PDR programlarıyla gerçekleştirilen amaçlar dışında özellikle ilgilenilmesi gereken sorunlu öğrenciler de vardır. Psikolojik danışmanların bu tip sorunların üstesinden gelebilecek bilgi ve beceriye sahip olması gerekir.

Örgüt Yapısı

Rehberlik hizmetlerinin örgütlenmesi ve yaygınlaştırılmasında şu ilkeler göz önüne alınmalıdır:

-Uygulama, büyük okullardan küçük okullara doğru genişletilir.

-Hizmetler lise ve dendi okullardan ilköğretime doğru yaygınlaştırılır.

-Uygulamaya her yönden hazır olan okula öncelik verilir.

-Hizmetler bir plan çerçevesinde ve yapılacak araştırma sonuçlarına uygun olarak genişletilir.

Bakanlık Düzeyinde Örgütlenme

Millî Eğitim Bakanı, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Genel Müdür Yardımcısı, Rehberlik Daire Başkanlığı ve bu başkanlığa bağlı şubeler.

İl/İlçe Düzeyinde Örgütlenme

Millî eğitim müdürü ildeki/ilçedeki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden sorumludur. Millî eğitim müdürü bu hizmetler için kendi adına yetkili olan millî eğitim müdür yardımcısı/şube müdürünü görevlendirir. Üçüncü sırada İl Danışma Komisyonu gelir. İl Danışma Komisyonu şu üyelerden oluşur:

-Millî eğitim müdür yardımcısı/şube müdürü

-İlçelerdeki şube müdürleri

-Rehberlik araştırma merkezleri müdürleri

-Rehberlik araştırma merkezlerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanları

-İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarından seçilen okul müdürleri

-Değişik türden eğitim kurumlarında görevli en az üç psikolojik danışman.

Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM)

İl/ilçedeki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden il/ilçe millî eğitim müdürüne karşı sorumludur. Örgüt yapısı şu şekildedir:

- Merkez müdürü
- Merkez müdür yardımcısı
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanı
- Özel eğitim hizmetleri bölüm başkanlığı

Merkezde görevli uzmanlar:

- Psikolog danışman
- Psikolog
- Psikometrist
- Eğitim programcısı
- Sosyal çalışmacı
- Özel eğitimci
- Çocuk gelişimi ve eğitimcisi

RAM'ın görevleri:

- Psikolojik testleri uygular, sonuçlarını değerlendirir, gerekli hizmetleri verir.
- Okullardaki rehberlik servislerinin ihtiyaçlarını ve sorunlarını belirleyip çözüm yolları arar.
- Rehberlik hizmetleriyle ilgili çeşitli, araştırma, inceleme ve geliştirme çalışmaları yapar.
- Okullardaki psikolojik danışmanlara ihtiyaç duydukları konularda rehberlik eder.
- Okul yöneticilerine, öğretmenlere, ailelere ve öğrencilere eğitici seminer ve konferanslar düzenler.
- Okullarda özel eğitime muhtaç öğrencileri tespit eder, onlara gerekli hizmetleri sunar.
- Rehberlikle ilgili bilimsel gelişmeleri takip eder, bunlar hakkında okul rehberlik servislerini bilgilendirir.
- İldeki rehberlik hizmetlerinin koordinasyonunu sağlar.
- RAM'a bağlı okullardaki rehberlik hizmetlerinin belirlenen program dâhilinde yürütülmesini sağlar.

Okul Düzeyinde Örgütlenme

Okul müdürü, müdür yardımcıları ve daha sonra rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri okul yürütme komisyonu, koordinatör psikolojik danışman, psikolojik danışmanlar, sınıf rehber öğretmenleri, diğer öğretmenler şeklindedir.

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu Üyeleri:

- Müdür (başkanlığında)
- Müdür yardımcıları
- Psikolojik danışmalar
- Okul müdürünün her sınıf seviyesinde seçeceği sınıf rehber öğretmenleri
- Okul müdürünün seçeceği disiplin kurulu üyelerinden bir temsilci
- Okul aile birliği ve okul koruma derneğinde görevli bir öğretmen
- Okul öğrenci temsilcisi.

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonunun Görevleri:

- Okul rehberlik servisinde hazırlanan yıllık rehberlik planını inceler ve uygulanması için gerekli tedbirleri alır.
- Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde okulun imkanlarının kullanılmasını sağlar.
- Öğretim yılı içerisinde, öğrenci-yönetim, öğrenci-öğretmen, öğrenci-psikolojik danışman arasındaki ilişkilerde göz önünde bulundurulması gereken esasları tespit eder.

Okul Müdürünün Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri:

- Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gereken fizikî ortamı hazırlar, araç ve gereci hazırlar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunu kurar, bu kurula başkanlık eder.
- Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili yıllık program ve yürütme planının hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlar.
- Okulun psikolojik danışman ihtiyacını, öğrenci sayısını ve bu sayıdaki artışı dikkate alarak belirler, ilgililere bildirir.
- Okulda birden fazla psikolojik danışman varsa birini koordinatör olarak görevlendirir. Ayrıca görev dağılımını belirler.
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yaparak her sınıfa bir rehber öğretmen belirler. Mümkün olduğunca bunları öğrencileri mezun olana kadar değiştirmez.
- Okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülebilmesi için rehber öğretmenler, psikolojik danışman, öğrenciler ve veliler arasında eş güdümü sağlar.

-Başka okullardan gelen öğrencilerle ilgili bilgi ve dosyaları geldikleri okuldan ister ve rehberlik ve psikolojik danışma servisine verir.

-Rehberlik ve psikolojik danışma servisinde hazırlanan program ile yürütme planının birer örneğini ders yılının başladığı ilk ay içerisinde, yıl sonu çalışma raporunun bir örneğini de ders yılının tamamlandığı ay içerisinde bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine gönderir.

Okul Müdür Yardımcısının Görevleri

-Öğrencilerden ve velilerden gelen problemleri ve bunlarla ilgili belgeleri rehberlik servisine gönderir.

-Rehberlik hizmetleri konusunda rehberlik bürosuyla iş birliği içinde çalışır.

Koordinatör Psikolojik Danışmanın Görevleri

-Rehberlik servisiyle okul idaresi arasındaki koordinasyonu sağlar.

-Diğer psikolojik danışman ya da danışmanlarla okul rehberlik programını ve programın yıllık uygulama planını hazırlayarak okul müdürünün onayına sunar.

-Programın ne ölçüde gerçekleştiği hakkında öğretmenler kuruluna bilgi verir.

-Okulda uygulanacak testleri planlar, araç-gereci hazırlar.

-Psikolojik tedavi görmesi gereken öğrencileri ilgili sağlık kurumlarına gönderir.

-Rehberlik çalışmalarına bizzat katılır.

-Rehberlik saatlerinde üzerinde durulacak konuların özetini okul müdürüne ve sınıf öğretmenlerine verir.

Psikolojik Danışmanın Görevleri

-Rehberlik programının uygulanışında sınıf rehber öğretmenine yardım eder.

-Sınıf rehber öğretmeniyle birlikte, okula yeni gelen öğrencilere okulu ve yakın çevreyi tanıtır.

-Sınıf rehber öğretmenleriyle görüşerek sorunu olan öğrencileri tespit eder, bu öğrencilerin sorunlarının çözümü için gerekli çalışmaları yapar.

-Okulda iş ve meslekleri tanıtıcı programlar hazırlar, geziler düzenler.

-Velilere, öğrencilerin ilgi, yetenek, başarı ve gelişim durumlarıyla ilgili açıklamalarda bulunur.

-Öğretim programları, okul-meslek seçimi, başarısızlık, öğrenme güçlükleri, kişisel ve sosyal uyum sorunlar gibi konularda öğrencilere psikolojik danışmanlık yapar. Öğrencilerin, uyum gelişim durumlarını takip eder, sonuçları değerlendirir.

-Üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerle özel ihtiyaçları olan öğrencileri tespit eder ve bu öğrencileri koordinatör psikolojik danışmana bildirir.

- Okul-aile birliği toplantılarına katılır, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında bilgiler verir.
- Yüksek öğretim kurumları ile iş birliği yaparak yeni gelişmeleri takip eder, alanındaki araştırma sonuçlarını değerlendirir.

Psikolojik Danışmana Verilemeyecek Görevler

Okullarda psikolojik danışmana, yönetmelik uyarınca ders, yönetim, büro, nöbet ve sınav görevi gibi alan dışı görevler verilemez. Psikolojik danışman, yönetim işlerinde ve disiplin kurulunda görevlendirilemez.

Sınıf rehber Öğretmeninin Görevleri

- Rehberlik hizmetlerini veren uzmanlarca verilen yıllık çalışma planı çerçevesinde kendi sınıfı için bir yıllık çalışma planı hazırlar.
- İş birliği yaptığı psikolojik danışmana her konuda yardım eder.
- Sorunu tespit edilen öğrencilerle mülâkat yapar, sorunların çözümüyle ilgili olarak ilgililerle iş birliği yapar, sonuçları rehberlik uzmanıyla birlikte dosyaya işler.
- Rehberlik uzmanıyla iş birliği yaparak bölüm, seçmeli ders, okul, iş ve meslek seçimlerinde öğrencilere yardım eder.
- Gerekli test, form, fiş, anket vb. uygulamaları yapar. Rehberlik uzmanıyla birlikte öğrencinin toplu dosyasına işler.
- Sosyal ilişkiler zayıf öğrencilerin bu ilişkilerini geliştirmek için eğitici çalışmalar yapar.
- Okul müdürünün, rehberlikle ilgili verdiği diğer görevleri de yapar.

Branş Öğretmeninin Rehberlikle İlgili Görevleri

- Sınıfta etkili bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için gerekli anlayış ve öğrenme ortamını sağlar.
- Sınıfta psikolojik sağlığa uygun bir ortam yaratır.
- Öğrencilerinin sağlıklı bir benlik tasarımı geliştirmelerine yardımcı olur.
- Öğrencilerin kendi problemlerini anlaması ve çevreyle olan ilişkilerini geliştirmelerine yardım eder.
- Öğrencilerin kuvvetli ve zayıf yönlerini fark etmelerine yardım eder.
- Öğrencilerin duygularını anlamaya ve tanımaya çalışır.
- Öğrencilerin uygun çalışma beceri ve alışkanlığını kazanmalarına yardımcı olur.
- Öğrencilerine uyumlu, tutarlı ve dengeli bir davranış örneği olur.
- Öğrencilerinin gelişimi için, okuldaki diğer öğretmenler, yöneticiler ve psikolojik danışmanlarla yakın ilişkiler kurar.
- Öğrencilerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri için onlara imkânlar ölçüsünde fırsatlar sunar.

-Öğrencilerin kendi gelecekleri için eğitsel ve meslekî planlar yapmalarına, bunları uygulamalarına yardım eder.

PSİKOLOJİK DANIŞMA KURAMLARI

VAROLUŞÇU YAKLAŞIM

Temsilcileri

Rollo May ve Victor Frankl. (Hegel ve Kierkegaard'ın görüşlerinden etkilenmişlerdir.)

İnsana Bakışı

Bu yaklaşım insana, *sürekli gelişme çabası içinde olan hür bir varlık olarak* bakar.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

Psikolojik danışmanın amacı bireyin yeniden bağımsızlık kazanmasıdır. Bu yaklaşım için "bugün" önemlidir. Danışanla psikolojik danışman arasındaki ilişki "karşılıklıdır" ve önemlidir. Danışmanın asıl çabası danışanı kendisi olması için teşvik etmektir.

HÜMANİSTİK YAKLAŞIM-DANIŞANDAN HIZ ALAN YAKLAŞIM

Temsilcisi

Carl Rogers

İnsana Bakış Açısı

Bu yaklaşıma göre insanın en temel güdüsü "kendini gerçekleştirme" güdüsüdür. İnsan "kötü" olmuşsa "çevre, engellemeler ve çatışmalar"dan dolayı olmuştur.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

Güdümsüz bir yaklaşımdır, yani psikolojik danışman, danışanın değişim gücüne inanır, onu yönlendirmeye çalışmaz. Eşit düzeyde ilişki önemlidir. Danışanın kişiliğine saygı, koşulsuz kabul ve kendi hayatını kendisinin düzene koyması bireyin özerkliğini geliştirecektir. Yargılama söz konusu olmadığından danışan savunma mekanizmalarını kullanmayacaktır. Rogers ve arkadaşları "hasta" sözcüğü yerine "danışan" sözcüğünü kullanmışlardır. Bilimsel terminoloji kullanmaktan kaçınmış ve teşhis (tanı) çalışmalarını gereksiz görmüşlerdir. Bu yaklaşıma göre teşhis önemli değildir. Psikanalitik yaklaşımın çocukluk yaşantılarına inmesine karşı çıkmışlardır; çünkü onlara göre "şimdi ve burada" ilkesi çok önemlidir. Danışman-danışan arasındaki ilişki, tekniklerden çok daha önemlidir.

İlkeler

Bireyin Değerliliği İlkesi

-Her insan din, dil, ırk, cinsiyet, statü ayrımı yapılmadan, insan olduğu için değerlidir.

-Her insanın, yaşadığı koşullar ne olursa olsun, kendi çapında dünyaya katkısı vardır.

Özerklik İlkesi

-İnsan özerk, bağımsızdır.

-Bireyin kendi davranışlarını belirleme ve seçimde bulunma özgürlüğü vardır.

Gerçekleşim Gücü İlkesi

-Her insan, şartlar uygun olduğu müddetçe kendi sorunlarını çözebilecek güce sahiptir.

-İnsan bu güçle dünyaya gelir.

-Uyumsuz kişi, uygun durumlar oluşmadığı için bu duruma düşmüştür.

-Kişi, uygun ortamı bulduğunda kendi sorunlarını çözmeye istekli hale gelecektir.

Gönüllülük İlkesi

-Kimseye zorla psikolojik danışma yardımı verilemez. Gelişebilmek için bireyin bunu kendisi istemesi gerekir.

Gizlilik İlkesi

-Danışanla danışman arasında konuşulan hiçbir şey başkasına aktarılamaz.

MASLOW'UN İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ VE KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME

Temsilcisi

Abraham Maslow (Bu kuram, Hümanistik anlayışa, yani Rogers'in kuramına dayanır.)

İnsana Bakış Açısı

Rogers gibi Maslow da insanların temelde, doğuştan iyi olduklarına inanır. İnsan davranışlarındaki bozukluk insanın özünden değil, çevreden kaynaklanmaktadır.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

Maslow'a göre alt düzey ihtiyaçlar karşılanmadan (fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyacı), üst düzey ihtiyaçlar karşılanmaz (ait olma, sevgi, saygınlık, kendini gerçekleştirme).

Maslow'un kuramı "kendini gerçekleştirme" üzerine kurulmuştur. Kendini gerçekleştiren her kişilikte, ihtiyaçların bir hiyerarşisi vardır.

Bunlar; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, ait olma ve sevgi ihtiyaçları, saygınlık ihtiyaçları ve kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır.

Maslow'un ihtiyaçlar piramidi

Psikolojik Sağlığın Dereceleri

1. Fizyolojik İhtiyaçlar: Bunlar hava, su, yiyecek ve fizyolojik rahatlaktır. Diğer ihtiyaçlara ulaşabilmek için bunlar mutlaka doyurulmalıdır.

2. Güvenlik İhtiyacı: İnsan kişiliği güvenlik, güvenli ortamlar ister. Maslow'a göre birey, zararlı ve acı veren olaylardan kaçınmaktadır, güvende olma çabası içindedir.

3. Sevgi ve Ait Olma İhtiyacı: İnsan daima sevmek ve başkaları tarafından sevilme ister. Bu sevgi her türlü sevgidir: anne-baba, arkadaş, sevgili vb.

Ait olma üst düzey ihtiyaçların başlangıcıdır. Birey, küçük de olsa, bir grubun üyesi olmak ister.

4. Saygınlık (Statü ve prestij) İhtiyacı: Birey, değerli olduğunu bilmek ister. İnsan; yeterlik, bağımsızlık, özgürlük ve çabalarının takdir edilmesini ister.

5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı: İnsan, kendini ve kendi dünyasını anlama ve bilme konusunda güçlü bir arzuya sahiptir. Üstelik insan, boş, yalnız ve çirkin bir dünyada yaşamak istemez. Güzellik ve sanata ihtiyaç duyar, estetik değerler üretmek, takdir edilmek ister.

Kendini Gerçekleştirmiş İnsanın Özellikleri

1. Gerçeğe yönelimlilik, etkili bir algı, başkalarını doğru ve çabuk değerlendirme.

2. Kendini, başka insanları ve varlıkları oldukları gibi kabul etme.

3. Doğal, yapmacıksız davranabilme.

4. Kendi problemleri dışındaki problemlerle de ilgilenme, benmerkezci olmama.

5. Bağımsız eğilimli olma, kendini eğlendirebilme, yalnız kalabilme.

6. Desteği kendinden alabilme, sakin ve soğukkanlı olabilme.

7. İnsanları ve dünyayı takdir edebilme.

8. Oldukça mistik ve derin, büyük içsel yaşantılara sahip olma.

9. Başkaları ile özdeşim içinde olma, onları sevmek, yardım etmeyi isteme, insanlığın refahı, rahatlığı ile ilgilenme.

10. Özel arkadaşlar ve küçük gruplarla derin ve samimi ilişkiler kurabilme, arkadaş seçiminde seçici olabilme.

11. Güçlü demokratik değerlere sahip olma; sınıf, ırk, inanç vs. ayrımı yapmama.

12. Araç ile amacı, iyi ile kötüyü ayırabilme; net ve güçlü ahlâk değerlerine sahip olma.

13. Uygun bir espri anlayışına sahip olma, başkalarını inciten olaylara gülmeme, fıkra anlatır gibi hazırlıklı şakalar değil kendiliğinden, spontan şakalar yapabilme.

14. Büyük bir yaratıcılık kapasitesine sahip olma, bir şeyi yeni yollarla yapabilme.

15. Yeni yaşantılara açık olma, kültürün uyarlılık beklentisine direnebilme.

PSİKANALİTİK YAKLAŞIM

Temsilcisi

Sigmund Freud

İnsana Bakış Açısı

Bu yaklaşıma göre insan davranışları biyolojik ihtiyaçlar ve cinsel güdüler tarafından yönlendirilir. İnsan doğası "doğuştan kötü"dür. Cinsellik ve saldırganlık gibi iki yıkıcı dürtünün hegemonyası altındadır. Kişinin sorunları ve uyumsuzlukları onun psikoseksüel gelişimi ile yakından ilgilidir.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

İnsan davranışları esas olarak bilinçaltı süreçlerle bağlantılıdır. Psikanalitik psikolojik danışma görüşünde Freud'un "id, ego ve süpereo"dan oluşan kişilik anlayışları esas alınır.

İd, doğrudan doğruya cinsel ve biyolojik güdülerin merkezidir.

Ego, bir denge unsurudur. Gerçeklere uygun davranışları teşvik eder.

Süpereo ise değerler ve değer yargılarıyla ilgilidir.

Psikanalitik görüşe göre sağlığın bozulması id, ego ve süpereo arasındaki dengenin bozulmasından kaynaklanmaktadır. Bireyin geçmişi, özellikle çocukluk yıllarında yaşadıkları çok önemlidir. Danışman, bu ayrıntıları bilmek ister. Gerekliğinde psikolojik ölçme araçlar, projektif testler kullanır. Süreç içerisinde danışman aktiftir, bu yüzden güdümlü bir yaklaşımdır.

DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM

Temsilcileri

J. D. Krumboltz, C. E. Thoresen, L. Meyerson, R. E. Hosford.

İnsana Bakış Açısı

Bu yaklaşıma göre insan doğası doğuştan "ne iyi ne de kötüdür, nötrdür." Tabula Rasa (boş levha) anlayışı hâkimdir. Davranışçı yaklaşıma göre "kişilik" "öğrenilmiş davranışlar" sonucu oluşur.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

Sadece, gözlenip ölçülebilen davranışlara önem vermişlerdir. Davranışçılara göre önemli olan psikolojiyi sübjektiflikten kurtarıp objektifliğe götürmektir. Bu nedenle davranışçılar klasik içe bakış yöntemini terk edip gözlem ve deneye ağırlık vermişlerdir. Danışman bu anlayışa göre çevresel şartları değiştirip kontrol altında tutarak bir manipülatör gibi hareket eder, bu yüzden bu yaklaşım güdümlü bir yaklaşımdır. Psikolojik danışman bir öğretmen gibidir. Öğrenme yaklaşımında olan pekiştireçler, sistematik duyarsızlaştırma, model alma gibi yöntemler kullanılır. Teşhis önemlidir.

AKILCI-DUYGUSAL-DAVRANIŞCI YAKLAŞIM

Temsilcileri

Aeron Beck, Albert Ellis

İnsana Bakış Açısı

Bu yaklaşım; insanların hem mantıklı ya da doğru düşünme hem de mantıksız ya da yanlış düşünme potansiyeliyle olduklarını varsayımına dayanır. İnsanlar kendileri için olumlu faydalı işler yapma ya da kendileri için olumsuz, faydasız işler yapma eğilimlerinin her ikisine de sahiptir.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

Danışmanın amacı, bireyin akılcı olmayan, mantıksız içsel konuşmalarını (inançlarını), akılcı ve mantıklı içsel konuşmalara (inançlara) çevirmektir. Danışman, aktif ve yönlendiricidir; dolayısıyla bu yaklaşım, güdümlü bir yaklaşımdır.

Mantık dışı düşüncelere iki örnek:

1. Bireyin yaptığı her işte başkalarının onayını beklemesi, başkaları tarafından sevmeye ve kabul edilmeye ihtiyaç duyması. (Doğrusu, bireyin öncelikle sevmeye odaklanmasıdır. Çünkü, herkes tarafından sevilme, kabul edilme ulaşılamaz bir amaçtır.)
2. Bireyin değerli olabilmek için her işte başarılı olması gerektiği düşüncesi. (Bu gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeydir.)

GESTALT YAKLAŞIMI

Temsilcileri

Fritz Perls, Laura Perls

İnsana Bakış Açısı

Bu yaklaşıma göre organizmadaki "denge hali" psikolojik sağlığın temelidir. Psikolojik danışmanın amacı, bu dengesizliği gidermektir. Teşhis önemli değildir. Süreç boyunca boş sandalye vb. tekniklerle iyi ve kötü benliğin (alt ve üst benlik) birleşmesine çalışılır. Psikolojik danışman, güdümsüz bir yaklaşım sergileyerek danışanın farkındalık kazanmasına çalışır.

GERÇEKLİK TERAPİSİ

Temsilcisi

William Glasser

İnsana Bakış Açısı

Glasser'e göre insan, özünde iyi bir varlıktır.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

Gerçeklik terapisinin asıl amacı; bireylere, yaşamdan istediklerini elde etmelerinin en iyi ve en etkili yollarını öğretmektir. Glasser'e göre birey, kendisini harekete geçiren "ihtiyaç"larla donatılmıştır. İnsanın sadece bir canlı olarak ihtiyaç duyduğu şeylerin (yeme, içme vb.) yanında, sadece insan olmanın gerektirdiği ihtiyaçları vardır. Gerçeklik terapistler bu ihtiyaçları şöyle sınıflamıştır: 1. Ait olma-sevgi (iş birliği) 2. Değerli olma, farkına varılma (rekabet) 3. Mutlu olma 4. Özgür olma.

Glasser'e göre psikolojik sağlığa dair en önemli kavram başarılı kimliktir. *Başarılı kimlik*, bireyin kendine olumlu değer biçmesidir. (Yani bireyin kendisine güvenmesi, sorunlarının nasıl çözeceğini bilmesi.) *Başarısız kimlik* ise genel bir güvensizlik halidir, bireyin "ben yapamam" şeklinde bir tepki vermesidir. Gerçeklik terapisinde "sorumluluk" vurgulanır. Sorumlu bireyler, yaşamdan ne istediğini bilen, ihtiyaçlarını karşılamak ve amaçlarını gerçekleştirmek için plan yapan bireylerdir.

Gerçeklik terapisinin ilkeleri:

- İlgilenme, ilişki kurma
- O andaki davranışa odaklanma
- Davranışı değerlendirme
- Sorumlu davranışı planlama
- Taahhüt etme
- Özür kabul etmeme
- Ceza vermeme

EKLEKTİK YAKLAŞIM

Psikolojik danışmanın, süreç içerisinde birden fazla danışma yaklaşımını ve tekniğini birlikte kullanmasıdır.

REHBERLİK HİZMETLERİNDE ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLİŞKİLER

Olumlu öğretmen davranışları

Olumsuz öğretmen davranışları

ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ

İletişim, iki kişi arasındaki mesaj alışverişidir ve iki yönlüdür. Her konuşma, iletişim değildir. İletişim içinde, dinlemenin çok önemli bir yeri vardır. Etkili bir iletişim için öğretmen, öğrencilerini dinlemelidir. Bu, öğrenciye, öğretmeni tarafından önemsendiği, kendisine değer verildiği duygusunu yaşatır.

Öğrencileri Dinlemenin Faydaları

- Öğrencinin konuşma yeteneği gelişir; böylelikle öğrenci, duygu ve düşüncelerini daha etkili biçimde ifade eder.

-Öğrenci saldırganlaşmaz, içine kapanmaz.

-Doğru anlaşıldığını hisseden öğrenci rahat ve huzurlu olur, öğrencinin kendine güveni artar.

-Öğretmenleri tarafından dinlenen öğrenci başkalarını dinlemeyi öğrenir.

-Öğrenci, ilişki içinde olduğu diğer insanlarla da sağlıklı iletişim kurar.

Etkin Dinleme

Karşıdakini anladığını belli edecek ifadeler, jestler ve mimikler kullanmaktır.

(Öğrenci: Keşke, okul diye bir şey hiç olmasaydı!

Öğretmen: Okuldan hoşlanmıyorsun.

Öğrenci: Evet.)

Kapalı uçlu sorular: Tek sözcükle cevaplanabilen sorulardır.

(Öğretmen: Anladınız mı?

Öğrenci: Evet.)

Açık uçlu sorular: Tek sözcükle cevaplanamayan, cevabı açıklama gerektiren sorulardır.

(Öğretmen: Neler anladınız?

Öğrenci: Sürekli ve düzenli çalışmamız gerektiğini, kitap okumamız gerektiğini anladım.)

Öğrenciyi savunmaya iten sorular: Öğrenci, sorulan sorudan rahatsız olarak bu durumdan kurtulmak için mantıklı bir gerekçe arayışına giriyorsa bu soru öğrenciyi savunmaya iten sorudur. (Neden, niçin?..)

(Öğretmen: Neden çalışmadın?

Öğrenci: Akşam misafir geldi.)

Konuşmaya davet eden sorular: Sorulan soru, öğrenciyi durumu ayrıntılarıyla anlatmaya teşvik ediyorsa bu soru konuşmaya davet eden sorudur. (Ne oldu, nasıl oldu?..)

(Öğretmen: Çalışamamanı gerektiren bir şey mi oldu?

Öğrenci: Uzun süredir görmediğim akrabalarımız geldi, onları çok özlemiştim, bu yüzden çalışmayı ihmal ettim; ama bundan sonra ders çalışmayı ihmal etmem.)

"Etkili bir iletişim için 'sen dili' yerine 'ben dili' kullanmak da çok önemlidir."

İletişim Engelleri

- Emir vermek
- Gözdağı vermek
- Ahlâk dersi vermek
- Nasihat etmek
- Nutuk çekmek
- Yargılamak, suçlamak, sürekli eleştirmek, aynı düşüncede olmamak
- Sürekli övmek, hep aynı düşüncede olmak
- Lâkap takmak, alay etmek
- Yorumlamak, analiz etmek, teşhis yapmak
- Sürekli avutmak
- Soru sormak, sınamak, sorgulamak
- Sözünden dönmek, oyalamak, konuyu saptırmak